

J.S. Cramer

Postmodernisme en economie

Commentaar op J. Pen

In zijn vermogen anderen door een wervende betoogtrant te overtuigen heeft Pen ook onder de verbaal begaafde economen die hij citeert geen gelijke. Deze keer blijf ik echter immuun voor zijn sprankelend betoog, want ook na hem te hebben aangehoord, geloof ik niet dat het postmodernisme het gedachtenleven van de economie verrijkt, of het moest zijn doordat het deugden zoals bescheidenheid, twijfel aan het eigen gelijk, verdraagzaamheid en begrip voor anderen bevordert. Maar dat doet de leer van St Franciscus van Assisi even goed.

Het postmodernisme is in de eerste plaats een opvatting over kunst en vormgeving, misschien ook een maatschappijvorm.¹ Het postmodernisme waar Pen het over heeft is uitgebreid tot een houding tegenover het leven en de wetenschap, die ook toepasbaar is op de economie; maar het is geen economie, en het is ook geen methodologie voor de aanpak van economische vragen. Vergeefs heb ik bij McCloskey en Klamer gezocht naar een postmodernistische behandeling van een economisch vraagstuk.² Ik wil wel geloven dat je in bepaalde takken van de economie – en niet alleen daar! – anderen vooral door een sterke tekst voor je standpunt moet zien te winnen, maar hoe kom je aan dat standpunt? Buiten de aanbeveling dat je mag doen waar je zin in hebt zwijgt Pen daarover geheel.³

Pens betoog bevat nogal wat kronkels. De chaostheorie en de vraag of er nog een andere waarheid is dan de consensus van vakgenoten worden tot de postmoderne vraagstukken gerekend, terwijl wij ook vernemen dat ze voor economen eigenlijk oude koek zijn. Aan de ene kant zijn alle goede economen postmoderneren avant la lettre, aan de andere kant is het postmodernisme een moderne methodologie. Nu is het één ding om te betogen dat iedere medaille een keerzijde heeft, en iets anders om binnen één tekst tegenstrijdige standpunten te verkondigen; de lezer weet niet waar hij aan toe is.

Dat geldt voor menig *obiter dictum* van Pen als je het nader beschouwt. Zo werpt hij de vraag op of er verschijnselen bestaan die onbepaald zijn, of waar je niets over te weten kunt komen.⁴ Pen suggereert dat deze verschijnselen bestaan naast andere, waar we heel goed mee kunnen werken, zoals een

¹ Rose schreef een heel boek over de vraag wat postmodernisme eigenlijk is; zij gaat bijvoorbeeld in op de vraag of een uil dan wel een zwaan een passender symbool is in een Mexicaans sonnet van rond 1910; zie Rose, p.14, 1991. Over economie geen woord.

² David Harvey beschouwt weliswaar het postmodernisme als een culturele of maatschappelijke beweging, waarvan een structurele verandering in het kapitalistische productieproces omstreeks 1970 deel uitmaakt; maar een nieuwe methodologie komt aan deze stelling niet te pas. Zie Harvey, hoofdstuk 6, 1989.

³ Ik licht dit toe in een bijlage, die het karakter van een uitdaging heeft.

⁴ Me dunkt dat de postmoderneren Heisenberg als hun profeet moeten zien.

telefoon toestel. De vraag is dan: hoe onderscheid je die twee klassen? Hierover geen woord.

Op één punt verlaat Pen het standpunt dat iedereen maar zelf moet zien hoe economische vragen worden aangevat, en dat is met zijn stelling dat 'alles wat terzake doet' niet in formules en getallen zit, maar altijd in zinnen wordt geformuleerd. Daarmee ben ik het niet eens. Volgens mij is de analytische kwaliteit wel degelijk belangrijker dan de vorm, de presentatie. Veel economie vraagt om wiskunde, en de uitleg van iets wiskundigs in woorden is altijd minder. De theorie van vraag en aanbod komt overeen met een stelsel van twee simultane vergelijkingen die de twee onbekenden (prijs en hoeveelheid) bepalen. Dat inzicht leent zich toevallig goed voor een grafiekje, maar het valt niet in zinnen uit te leggen, hoe fraai de metafoor ook is.⁵

Ik betwijfel aldus of economie wel zo'n literair vak is als Pen meent. Het kan nooit kwaad als mensen goed schrijven, maar ze moeten wel wat te vertellen hebben, en dat wordt niet door stijloefeningen verkregen. Overigens wordt de overtuigingskracht voor mij niet groter door het gebruik van sektarisch jargon zoals *discours*, *narratief*, *talig*, *verwijzing* (in de betekenis van voorbeeld) en *colligatie*, dat het betoog van de inleider ontsiert.

VERWIJZINGEN

Harvey, D., *The Condition of Postmodernity*. Oxford: Blackwell, 1989.

Marshall, A. *Principles of Economics*. London: McMillan, 1890.

Rose, M. *The Post-modern and the Post-industrial*. Cambridge: University Press, 1990.

APPENDIX. EEN ECONOMISCH VRAAGSTUK

Onze regering wil het gebruik van personenauto's beperken; de officiële doelstelling behelst een vermindering van de groei van het totaal aantal kilometers dat er in ons land wordt gereden. Dit streven kan worden bevorderd door heffingen die autorijden duur maken (meer accijns op brandstof, heffing op kilometers) of die auto's duur maken (meer motorrijtuigenbelasting, hogere Bijzondere Verbruiks Belasting op nieuwe auto's). Welke heffing met een lastenverzwaring van zeg 1 miljard gulden heeft het grootste effect op het aantal gereden autokilometers?

Dit is een economisch vraagstuk. Ik heb zelf wel een idee hoe je het moet aanpakken, al zal het nog wel een paar jaar vergen om langs die weg het antwoord te vinden. Maar mijn vraag is: wat beveelt postmoderne methodologie in dit geval aan?

⁵ Marshall gebruikt het fraaie beeld van een schaar waarvan de twee benen samen het papier knippen om duidelijk te maken dat je niet kan zeggen dat de vraag of het aanbod de prijs bepalen; ze doen het samen. Zie Marshall (1890).